

Отже, можна зробити висновок, що в епоху цифровізації людина дійсно має право на захист своїх персональних даних, і це право закріплене як на міжнародному, так і на національному законодавчому рівні. Воно є важливою частиною системи прав і свобод людини та безпосередньо пов'язане з поняттям приватності. Проте для його реального забезпечення необхідні не лише закони, а й ефективний контроль за їх виконанням, відповідальність за порушення та свідоме ставлення самих громадян до своїх персональних даних. Лише за таких умов можна говорити про реальний, а не формальний захист прав людини у цифрову епоху.

Шеремет Д.О

Державний університет «Житомирська політехніка»
p11_shdo@student.ztu.edu.ua
м. Житомир

Чи маю я право на кримінально-правовий захист від переслідування (сталкінгу)?

Питання права на кримінально-правовий захист від переслідування (сталкінгу) безпосередньо пов'язане з базовими правами людини – правом на безпеку, приватність і гідність. Кожна особа повинна бути захищена від дій, які спрямовані на систематичне втручання в її особисте життя, створення атмосфери страху, психологічного тиску чи контролю над її поведінкою та повсякденними рішеннями.

Можна визначити, що сталкінг це форма насильства у вигляді небажаної, нав'язливої уваги до людини, яка виражається у систематичному переслідуванні та порушенні особистих кордонів. Основною метою сталкера (переслідувача) є встановлення контролю над жертвою або залякування її, що викликає у людини почуття страху, тривоги та небезпеки.

У наш час актуальною також є проблема сталкінгу в соціальних мережах та загалом в мережі Інтернет. Треба пам'ятати що, розвиток технологій не лише спрощує деякі аспекти нашого життя, але й створює нові загрози.

Для запобігання кіберсталкінгу слід створювати складні й унікальні паролі, не залишати телефон або ноутбук без нагляду. Важливо приймати запити в соціальних мережах лише від знайомих людей і налаштовувати приватність публікацій, щоб обмежити доступ сторонніх осіб до особистої інформації. Якщо кіберпереслідування вже відбулося чи відбувається, потрібно зберігати всі повідомлення та скріншоти, адже це може стати доказами. Варто звернутися до поліції із заявою та повідомити адміністрацію сайту або соціальної мережі про порушника.

Зазвичай українські суди розглядають випадки кіберсталкінгу в межах справ про домашнє насильство та під час їх вирішення переважно застосовують положення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». За результатами розгляду таких справ суди нерідко задовольняють заяви постраждалих про видачу обмежувального припису, який передбачає тимчасове обмеження прав особи, що здійснює переслідування, а також покладення на неї визначених судом обов'язків, спрямованих на запобігання подальшим проявам переслідування.

У багатьох країнах світу сталкінг вже давно криміналізований як окреме кримінальне правопорушення, що дозволяє ефективніше захищати жертв психологічного тиску та переслідування. Як показує практика підходи можуть відрізнятися тим чи є необхідність доказування настання негативних наслідків для потерпілих, визначення вичерпного або невичерпного списку можливих форм, а також чи є посилення покарання за переслідування певних груп постраждалих осіб.

Так, до прикладу, в Італії максимальна міра покарання збільшується, якщо переслідуваною особою є колишній/я партнер/ка або якщо постраждала особа неповнолітня, вагітна чи має інвалідність. В Угорщині більш суворе покарання передбачено у випадках, коли акт переслідування вчиняється щодо теперішнього/ї або колишнього/ї партнера/ки; або щодо особи, яка перебуває під його/її піклуванням, опікою, наглядом чи доглядом; коли насильство вчиняється зі зловживанням визнаною довірою, владою або впливом на постраждалу особу.

Проект Закону України щодо внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів пропонує запровадити статтю 129-1 «Незаконне переслідування (сталкінг)», що є важливим кроком до імплементації міжнародних стандартів, зокрема положень Стамбульської конвенції.

Проект дає таке визначення сталкінгу: Умисне вчинення дій (двічі або більше), що полягають у здійсненні загрозової поведінки стосовно потерпілої особи (незаконне стеження, нав'язування спілкування, інше незаконне пряме чи опосередковане вторгнення у будь-який спосіб в особисте чи сімейне життя потерпілої особи всупереч її волі), у тому числі з використанням електронних комунікацій, що викликає у неї страх за безпеку свого життя чи здоров'я або її близьких, за відсутності ознак діяння, передбаченого статтею 126-1 цього Кодексу.

Запропонована норма містить диспозицію статті сформульовану переважно через оціночні поняття («інше незаконне вторгнення», «будь-який спосіб»), що може створити труднощі у правозастосуванні та ризик надто широкого тлумачення.

Важливим є визнання можливості вчинення сталкінгу як офлайн, так і онлайн, що відповідає сучасним формам кіберпереслідування. Але також значним недоліком є відсутність визначення спеціальної мети переслідування, тобто наміру викликати страх або психологічний тиск. У багатьох європейських країнах саме доведення такого наміру є обов'язковим елементом складу злочину. Крім того, у законопроекті недостатньо конкретизовано наслідки для потерпілої особи, тоді як у більшості правових систем потрібно довести реальні негативні наслідки або істотне порушення звичного способу життя.

Отже, з викладеного вище можна зрозуміти, що кримінально-правовий захист від переслідування (сталкінгу) є необхідністю в наших реаліях. У сучасному суспільстві переслідування може проявлятися не лише у фізичному просторі, а й у цифровому, спричиняючи психологічний тиск, страх і обмеження звичного способу життя. Саме тому визнання сталкінгу окремим кримінальним правопорушенням є логічним етапом розвитку правової системи, що відповідає міжнародним стандартам захисту прав людини.